

ԳՐԱԼԵՒ ՄԷՑ

ՏԻԿՆԵՆԵՐ Է Պ-ԴՆԵՆԵՐ,

Ազգերու կեանքի պայմանները շատ անգամ գլխաւոր կէտերու մէջ նմանութիւններ ցոյց կուտան անհատներու կեանքին հետ: Երկուքն ալ արդարեւ իրենց որտի՛ն խորքը կ'կրեն յոյզեր, տենչեր, որոնք կրնան համառօտուիլ մէկ բառի մէջ ժիայ:—Ապրի՛լ:

Ապրի՛լ. հիմնական իրաւունքն անհատին, ապրի՛լ, հիմնական իրաւունքը նաև Ազգին. բայց ի՛նչ խոչընդոտներ ճամբուն վրայ. անհատներ կան որոնց առջև ապրելու պայքարը մասնաւոր դժուարութիւններով կ'ներկայանայ. շատեր կ'կգրին, տեղի կուտան, բայց կան որ յաղթութենէ յաղթութիւն կ'ոստոստեն, որոնց համար նորագոյն դժուարութիւններ՝ նորագոյն յաղթանակներու գրգիռ ըլլալէ անդին չեն անցնիր: Այսպէս կ'պատահի նաև ազգերու պատմութեանը մէջ. կան որոնց համար, ճակատագրային պատճառներով, տառապիլն օրէնք է, որոնց պատմութիւնը ծայրէ ծայր գերմարդկային ճիգերու առդանցք մ'է, ճիգեր՝ չպարտուելու, չմեռնելու համար. ու դարեր կ'անցնին, նոր սերունդը կ'կարդայ պատմութիւնը հին սերունդներուն: Ազգի անոսի բարձրագոյն ալիքները դարերով ծնծեր են ժայռը. ովկիանոսը ճգններ է անդադար ժայռը դղրելու, փշրելու, բայց անոր կաշմիչ տարրերը, իւրաքանչիւր յարձակումի ատեն, ա՛լ աւելի սերտ, ա՛լ աւելի պինդ պլլուեր են իրարու, ու հիմա, ժայռը հաստատուն, ժայռն աննըկուն հեգնելով կ'դիտէ նորանոր ու անփորձ ալիքներն որ կուգան փշրուիլ իր ոտքերուն տակ:

Հայութեան՝ իրր ներկայ ազգերու շարքին մէջ իր ուրոյն տեղը ունեցող մարմին՝ գոյութիւնը միայն Հայ միաքը շահագրգռող երեւոյթներու տեսակէն չէ, այլ մին է այն եղական իրականութիւններէն որ ամբողջ աշխարհի պատմութեան ամէնէն պատկառազգու զէպքերը կ'կազմեն: Հայութիւնը զարտուղութիւն մ'է ինքնին հին աշխարհին տիրապետող բացարձակ օրէնքի մը, որուն համեմատ ազգ մը պէտք է մեռնի: Երկայ ժամանակիս մէջ քաղաքակիրթ ազգերը չեն մեռնիր այլեւս, միայն վայրենի ցեղերն են որ կ'անհետանան, մինչդեռ ազգերու մահը հին դարերու յատկանիչ գիծերէն մին էր, և ազգեր մեռան արդարեւ: Մեռա՛ւ Հոռո՛ւ իր մեծագոյն բանաստեղծներէն Օվիանոսի խօսքով այն քաղաքը որ իր եօթը բլուրներու բարձունքէն կ'հսկէր տիեզերքի վրայ, որ աշխարհի մեծագոյն կայսրութեան մայրաքաղաքն և աստուածներու բնակավայրն էր. այս անկումը Հոռո՛ւի յատուկ զէպք մը չէ, Ասորեստանցիք, Բաղդէ-ացիք, Մարք, Կարթեղոնացիք, և դեռ այնչափ ազգեր Հոռո՛ւր կանխած էին գերեզմանին խորը:

Հայուն ալ երկիրը բաժնուեցաւ, անկախութիւնը վաճառուեցաւ. կարծեցին թէ կ'մեռնի, բայց փիւնիկի մը պէս վերածնաւ, վերածնաւ ճիշտ այն ատեն ուր կ'կարծուէր թէ մեռած է, ճիշտ այն դարուն մէջ ուր Հոռո՛ւ, իր երբեմնի ռիսքիմ թշնամին, աշխարհի ամենամեծ պետութիւնը հիմնելէ յետոյ, կ'քաշուի, կ'անհետանայ հորիզոնէն. վերածնաւ ապրելու համար նոր աւիւնով մը, նոր կորովով մը, դիմադրող նոր ոյժով մը որ զինքը առաջնորդէր մինչև քսաներորդ դար, ելէ-դէ-հեռ-մեռն ու -----նչէ դարը, տեղ բռնելու համար քովիկը նոր ազգերու, որոնց եթէ չունի կալուածներն և հարստութիւնը՝ գէթ անդրանիկի հանգամանքով անոնց յարգանքին իրաւունք ունենալ կ'կարծէ, որոնց քաղաքակիրթութեան ի տես շիկնելու ո՛ր և է պատճառ չունի, զի ինքն ալ իր կարգին ունեցեր է իր քաղաքակիրթիչի դերն և արուած պայմաններու մէջ ըրեր է ինչ որ կրնար ընել յօգուտ մարդկութեան. և տակաւին այսօր, իր գտնուած միջավայրին մէջ, չի դադրիր բնաւ ըլլալէ քաղաքակիրթ տաճր մը, ու կրթնած իր քաղաքակիրթ ազգի հանգամանքին վրայ՝ կ'շեշտէ, միշտ պիտի շեշտէ, միշտ պիտի պահանջէ ամէնուն հանդէպ, աշխարհի հանդէպ իր հիմնական, արդար, անձեռնմխելի իրաւունքը Ապրելո՛ւ իրաւունքը:

ՏԻԿՆԵՆԵՐ Է Պ-ԴՆԵՆԵՐ,

Ազգի մը գոյութիւնը դիպուածային երեւոյթներէն չէ, ազգ մը չի կրնար կանգուն մնալ մինչև որ զինքը կազմող անհատներն իրենց բարոյական միութեան գիտակցութիւնը չունենան, մինչև որ միութեան պէտքը ժառանգական զգացումի մը չվերածուի: Արդ, ետք ազգ մը քառասուն եթէ ոչ աւելի դարերու նուիրագործումը կ'ստանայ՝ պէտք է ընդունիլ թէ անոր մէջ՝ միութեան օգին խորունկ, շատ խորունկ արմատներ թողած է, ու եկէք հաւատացէք այն առասն պելին թէ Հայերն անմիաբան են: Բարո՞

